

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

ԻԸ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1954

≡ ՆՈՅԵՄԲԵՐ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ≡

ԹԻԻ 11-12

ԽՄԲԱԴՐԱԿԱՆ

ՍՐՏԱՊՆԴԻԶ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Շատ անգամ կը խօսուի ընդհանուր պարտուողականութեան մը մասին զոր զաղութներու մէջ իբրև ախտանիշ կը ցուցուի: Շատ անգամ կ'աւաղենք ներկան ու կը դառնանք անցեալին անօր մէջ վնասուելու պուտ մը քաղցրութիւն մեր ներկան անուշոյ:

Արտասահմանի մէջ ազգովին կը ծփանք անստուգութեան ալիքներուն վրայ: Որքան ժամանակ որ կ'ապրինք զանազան երկիրներու մէջ, կ'ապուած կը մնանք այդ երկրի ճակատադրին: Բնականաբար իբրև պարկեշտ քաղաքացիներ, կը պատկանինք այն ամբողջին որ այդ երկրին բնակչութիւնը կը կազմէ: Այսուհանդերձ, մեր ինքնութիւնը բնորոշող և մեզ ուրիշ ու է ժողովուրդի մը զաւակէն տարբերող և յատկանշող առաքինութիւններ ունինք՝ անձեռնմխելի, որոնց պահպանումը առօրեականութենէ և առտնին հոգերէ գերազանցմիտ է, օրէն վեր պէտք է ըլլայ յանուն զոյատեւման բարձր սկզբունքին, բնագիտին, առհաւական ձայնին:

Արտասահմանեան և զաղութային մեր զոյավիճակը լայն նկատողութեան մը առջև չափազանց յուսալքիչ է և տրտում: Բայց այս տրտմութեան վրայ մը առջև չափազանց յուսալքիչ է և տրտում: Բայց այս տրտմութեան վրայ մը առջև չափազանց յուսալքիչ է և տրտում: Բայց այս տրտմութեան վրայ մը առջև չափազանց յուսալքիչ է և տրտում:

Իրօք, յուսադրիչ երեւոյթներ չկան, որոնց կարենայինք նայիլ, հրճուիլ, պարտիզպանի մը խորունկ զոհունակութեան պէս որ կը դիտէ մատաղ տունկերն ու ոստերէն պայթող պտուկները:

Փաղութներու մէջ, իբրև ընդհանուր երեւոյթ անտարակոյս որ կայ նահանջող և պարտուողական հոգեբանութիւն մը, զանազան մարզերու վրայ և տարբեր երեսներով ու միշտ մտահոգիչ համեմատութիւններով: Կան նոյնիսկ սրտայոյզ դասալքութիւններ: Ընկերայնօրէն դիտելի է կազմակերպչական ոգիի պակաս մը որ արդիւնքն է վատառողջ հոգեբանութեան մը: Անհատներու ինչ-

պէս նաև ազգերու կեանքին մէջ պահեր կան իրենց ներքին տարողութեամբը շատ կարեւոր, երբեմն մեծ իրադարձութեանց սպասումովը յղի, և երբեմն ալ անհատներու ինչպէս նաև ազգերու ընդդրկելիք ուղին որոշադրող։ Այդպիսի պահեր եղերական վախճան մը կ'ունենան և անսրբազրելի հետեանք՝ երբ մարդեր կը պարպուին հաւատքէ, տեսիլքէ և յոյսէ։ Մարդ կը փլի ինք իր վրայ ու կը վերածուի խլեակի մը։ Ինչ որ անցեալին մէջ մեր ապաւէնն էր և փրկութեան կղզին, այսօր հեռաւոր մշուշներու ետև կորսուած աննուաճ բարձունք մը չէ։

Ինչ որ երէկ մեր յարացոյցն էր ու մեր «ամէն բանէ վերը» այսօր նուազ առինքնող կը թուի ըլլալ մեր հաւատքէ տակաւ պարպուող երիտասարդ սերունդին հոգիին ու տեսիլքէ հեռացող անոնց աչքերուն։

Կազմակերպչական ոգիի՝ պակաս մը։ Հակառակ յուսահատ մարդու մը վերջին ճիգերուն նմանող փորձերուն, զանազան մարդերու վրայ, զանազան իրականութիւններու մէջ կայ օրէ օր ծաւալ ստացող թերացում։ Զոհողութեան պակաս թարգմանեն շատեր թերևս՝ մտաբերելով երանելի այն օրերը երբ կային մարդիկ որոնք իրրև հրապարակախօս, խմբագիր կամ ազգային զործիչ իրենց անձերը կը մոռնային յանուն արդար մտասեռումներու։ Յարատեւութեան պակաս՝ մտածեն շատեր որոնք զիտակցելով և ապրելով անփառունակ ներկային անգոհը կը զգան նախնի մշակութային, ընկերային և զրական գետիններու վրայ։

Մեր նոր սերունդին ոչ-հայեցի դաստիարակութիւնը և օտար մշակոյթներու և բարքերու մեր մէջ հեղումը, հոգիներէն ներս կը յառաջացնէ իրերամարտ հոսանքներ և քառասային վիճակ։ Լարիւրինդոս։ Հոսկէ՝ իրար չհասկնալու ողբերգութիւնը։ Հոսկէ՝ նաև ուրիշ և նոր արժէքներու մեր պաշտամունքը։

Եւ սակայն պաշտամունքը Աստուծոյ վայել է միայն. Աստուծոյ. — զոր ճանչցած ենք Հայաստանեայց Եկեղեցիին միջոցաւ, և որուն միջոցաւ գերազանցած ենք ինքզինքնիս քրիստոնէութեան սկիզբի օրերէն ի վեր։

* * *

Կ'ապրինք արագութեան և երկաթի, ցէքի և արծաթի դարուն մէջ. շատե՛ր տրտում համակրութեամբ մը կը նային գեղազիտական, մշակութային, և մանաւանդ ազգային հարցերու վրայ։ Տնտեսական տաղնապ մըն է որ ամէն բանէ աւելի և ամէն բանէ առաջ կը մտահոգէ ամէն ոք։

Յարատեւութեան պակաս՝ թէ զոհողութեան ոգիի նուազում։ Զկա՞ն անձնուրաց մարդեր այն հին և ոսկեղէն դարերու տիպարներուն նման առաքելատիպ, զաղափարապաշտ, սրբակրօն կամ մազադաթեայ դէմքերով որոնք մութ ժամանակներու վրայ իրենց արիւնը լոյսի շող ու ճառագայթ իրրև կ'երկարեն ու չեն մարի սերունդներու յիշողութեան մէջ։

Կ'ան սրտապնդիչ երեւոյթներ։

Կեանքը տիեզերքին մէջ, — բուսական կամ կենդանական — յարատև քայքայում և վերստին ստեղծում, կենսունակութիւն է։ Կան նահանջներ շատ

մը մարդերու վրայ, սակայն միւս կողմէ կրօնական — Ազգային տեսանկիւնէն դիտուած կան խանդավառ և վերանորոգ յայտադրումներ:

Տարակոյսէ վեր է որ մեր պատմութեան ամենէն դժբախտ ժամանակներէն մէկուն մէջ է որ կ'ապրինք սփիւռք կոչուած, աշխարհի չորս ծագերուն փռուած մեր կոտորակուած հայրենակիցներով: Սակայն և այնպէս բարեբախտութիւնը ունինք կորսնցուցած չլլալով մեր տոհմիկ առաքինութիւնները որոնք իբրեւ ալապատրէ խարխալ չեն սասանիր, հիւսիսի փշոլ հովերէն չեն ծռիր, նոյնիսկ հեռաւոր աշխարհազրական զօտիներու տակ ապրող մեր եղբայրներուն և քոյրերուն ամուր հաւատքը:

Մեծագոյն բարեբախտութիւնն է մեզի համար որ կը զգանք ու կը տըպաւորուինք, կը հազորդուինք այն տաքուկ զգացումներուն, թարմութեան և շունչին որ կուգայ մեր ողբկանութեան կեդրոնէն՝ Ս. Էջմիածնէն, Արարատեան դաշտէն, — Մայր Հայրենիքէն, իբրեւ ալօթք, երգ, իբրեւ խօսք և իբրեւ աւիշ: Հայրենիքի զապափարը հողին ձայնն է որ մեր արեան տրոփով ու կշռոյթով կը խօսի մենէ իւրաքանչիւրին ներսը: Անիկա «սկիզբն է մեր ուրախութեան»: Ճշմարիտ ուրախութիւն մըն է ամենուս համար որ ջերմութեան ալիք մը կ'անցնի մեր տակաւ պաղիլ սկսող հաւաքականութեանց մէջ: Նորօրինակ Էլիֆալը մը՝ որ կ'անցնի մեր երակներէն խառնուելու մեր արեան...:

Բարեբախտութիւն է դարձեալ տեսնել որ զաղութներու և զանազան կեդրոններու մէջ նոր թափով և նոր կորովով յառաջ տարուին պատկառելի մարդոց կողմէ սկսուած մշակութային ձեռնարկներ, ուսումնարաններ և դըպրեմանքեր հասցնեն բազմակարօտ մեր ժողովուրդին նոր Հովիւներ: Ամէն հաստատութիւն կը յատկանշուի իր մարդերով. Հայաստանեայց Եկեղեցին այս օրերուն մանաւանդ պատուական եկեղեցականներու պէտք ունի, նոր արժէքներու սեւեռարիւր և տակաւ ճշմարիտ և բիւրեղացած արժէքներու հաւատքէն պարպուող տղոց ջամբելու համար մեզի հրիտակուած մեր անցեալին արժէքները անոնցմով լեցուած՝ նայելու համար ապագային:

Այս առնչութեամբ Ս. Էջմիածնի մէջ երանաշնորհ Տ. Տ. Գէորգ Զ. վեհափառի ջանքերով վերաբացուած Գպրեմանքէն արդէն կոկիկ փունջ մը կայ երիտասարդներու Ազգին ու Եկեղեցիին ծառայութեան համար նոր բացուած հոգիներով:

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց դարաւոր ժառանգաւորացը միշտ կը պահէ Ազգին վեղարաւոր զինուորագրեալներ նուիրելու իր աղուոր աւանդութիւնը, և մանաւանդ ա՛յս օրերուն երբ Ս. Երկրի քաղաքական հորիզոնէն չեն փարատած սև ամպեր ու Ս. Աթոռը կ'ապրի իր նեղ օրերը:

Պատկառելի թիւ մը կը կազմեն Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան այն անդամները, — ըլլան անոնք Հայց. Եկեղեցւոյ նուիրապետական բարձր դիրքերուն վրայ կամ պարզ վարդապետներ — որոնք կը գործեն մեր ժողովուրդին մէջ, զանազան կեդրոններու մէջ յանուն Հայց. Եկեղեցիին և Հայ ժողովուրդին:

Իսկ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Անթիլիասի Գպրեմանքը ունի նկատառման արժանի թիւ մը աշակերտներու որոնք կը պատրաստուին ու կը պահուին բազում դժուարութեանց կուրծք տալով և զոհողութիւններու առջև առանց կանգ

առնելու: Այս տարի առանց հաշուելու քահանայից դասարանը, արդէն ունին 75 Գլխավորների ուսանողներ:

Իսկ Կ. Պոլսոյ Ս. Խաչ Գլխավորները որ բազմամուտ, ծերունագարդ ալլ անխոնջ Ամեն. Տ. Գարեգին Պատրիարքի ջանքերով սկսաւ երկու տարիներ առաջ, առանց արդիւնքէն առաջ հաստատութիւններ ըրած ըլլալու յաւակնութեան, կրնայ տեսակ մը շարունակութիւնը նկատուիլ երբեմնի Արմաշու Գլխավորներին:

Սկիւտարի ծովահայեաց բարձունքին զեղեցիկ մէկ կէտին թառած Ս. Խաչ նորակառոյց Գլխավորները այժմ ունին 52 սաններ որոնք կը մեծնան և կը զօրանան Արմաշակաւ շունչով մը և ոգիով: Թիւրքիոյ Հայերը, — աւելի քան 75 հազար —, անհրաժեշտաբար պէտք ունին նոր և թարմ ուժերու: Մեր զրականութեան կեդրոնը նկատուող զեղեցիկ Պոլիսէն այսօր գրեթէ ոչինչ կը մնայ եթէ Հաշուենք մատի վրայ համրուող և պատնէշին վրայ մնալ յամառող մտաւորականները: Հակառակ թեքնիք դժուարութիւններու որոնք ունէ զաւուրթէ աւելի են հոն իրենց տարողութեամբ, Ս. Խաչ Գլխավորների ղոյութիւնն ու յարատեւութիւնը կրնայ Ամեն. Տ. Գարեգին Պատրիարքի մէկ մեծագործութիւնը նկատուիլ: Մանաւանդ որ Պատրիարքարանը այժմ շունի երբեմնի հասոյթը իր անշարժ կալուածներուն:

Վերը յիշուող Հաստատութիւնները կը զոյատեւեն ու կը պտղաբերին շնորհիւ՝ սբանչելի մեր ժողովուրդին, անոր առատաձեռնութեան ու բացարձակ կարիք մը նկատուող, անյետաձգելի զործ մը կատարելու զիտակցութեան: Մեծագործութիւնները ամէն բանէ առաջ սիրոյ արարքներ են և սիրոյ յայտարարներ. մեր ժողովուրդը ունէ ժամանակի մէջ, ինչպէս նաեւ այսօր ունի իր Մայրենի եկեղեցին իրրեւ իր ամէն բանէ վերը:

Իրրեւ ազգային մշակոյթի, հայազիտութեան և տոհմիկ դաստիարակութեան վառարան, Գլխավորներէն ետք ունինք Հայ. Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան վարժարանները: Կիպրոսի մէջ Մեղզոնեան Կրթական Հաստատութիւնը: Պէյրութի մէջ Յովակիմեան — Մանուկեան մանչերու, և Գարուհի — Յակոբեան աղջկանց զոյգ երկրորդական վարժարանները արդիական շէնքերով, որոնք իրապէս զոհողութիւններու զին եզոյգ ճիգերու ուղիղ համեմատութեամբ արդիւնք կ'ունենան, ի փառս Հ. Բ. Ը. Միութեան և ի շահ ազգին, ու Հայ մշակոյթին:

Դարձեալ ազգային մշակոյթի պայծառացման և յառաջացման կեդրոն՝ ունինք Պէյրութի և Հալէպի ձեմարանները որոնք մեր տրտմութեան վրայ խինդի շողեր են: Պէյրութի Համազգային Ընկերութեան Փալանճեան ձեմարանը քառորդ դարու կեանք ունի արդէն ու անցեալ ամիս տօնեց իր հիմնադրութեան 25-ամեակը. Հաստատութիւն մը՝ որ շինած է իրեն համար աւանդութիւն մը. — ձեմարանական աւանդութիւն մը, շնորհիւ հիմնադիրներուն: Իւրաքանչիւր Հաստատութիւն եթէ կը յատկանշուի իր մարդերով, կը հիմնաւորուի սակայն աւանդութեամբ: Ինչո՞ւ չենթադրել որ ատեն մը ետք Փալանճեան ձեմարանն ալ չըլլայ երբեմնի Պոլսոյ Կեդրոնական, Պէրպէրեան կամ հեռաւոր Սանասարեան վարժարաններուն նման արդիւնաւոր և մեր մշակոյթին նուիրուած մարդերու բեմ: Անհրաժեշտութիւն մըն է Մայրենի հողը ազգի մը զաւակներուն իմացական ճիգերը պտղաբերելու համար լաւագոյն արդիւնքներ:

